

SISÄLLYS

SALLA-MAARIT VOLANEN: SAATESANAT	15
ALUKSI.....	25

OSA 1 ALOITETAAN ITSESTÄMME

TIETOISUUSTAITOIHIN TUTUSTUMINEN	38
Kehon tuntemusten lukemisen taito	38
Rentoutumisen alkeet	38
Näin jatkat eteenpäin	39
Mielen lukemisen taito	39
Keskittymislihasien kehittäminen	40
Näin jatkat eteenpäin	40
Tunteiden lukemisen taito	40
Myötätuntoa itselle	41
Näin jatkat eteenpäin	41
Sosiaalisten suhteiden lukemisen taito	42
Myötätunnolle avautuminen	42
Näin jatkat eteenpäin	43
Maailman lukemisen taito	43
Avoin tietoisuus	43
Näin jatkat eteenpäin	44
KOONTITEHTÄVÄ: ITSEARVIOINTILOMAKE OPETTAJALLE	45
ONNISTUNEEN TIETOISUUSTAITOHARJOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN	48
Tilan luominen	48
Ajan varaaminen	49
Sopivan asennon löytäminen	50

Tavoitteiden asettaminen	50
Tukiverkoston löytäminen	51
Keskittymiskyvyn kehittäminen	51
Harjoituksen laajentaminen	52
KOONTITEHTÄVÄ: HARJOITTAMISEN ALOITUS	53
OPETTAJIEN VINKKEJÄ TIETOISUUSTAITOJEN HARJOITTAMISEEN	56
ITSETARKKAILUN OPPIMINEN	58
Sisäinen tarkkailu	58
Minuuden osat	59
Haavoittuvuus	59
Psykologinen projektio eli heijastaminen	60
Tietoiseksi muuttuminen	60
Esimerkin voima	61
KOONTITEHTÄVÄ: OLE OMA OPETTAJASI	62

OSA 2 TIETOISUUSTAITOJEN ESITTELY OPPILAILLE: VINKKEJÄ JA SUOSITUKSIA

VÄLINEITÄ TIETOISUUSTAITOJEN OPETTAMISEEN	68
Aloita päivä tietoisesti	68
Luo esteistä mahdollisuuksia	68
Pysy omana itsenäsi	69
Käytä myötätuntoa avaimena	69
Muista, että myös oppilaat ovat asiantuntijoita	69
Käytä kutsuvaa kieltä	70
Anna kaikille valinnanvapaus	70
Rakenna rutiineja	70
Muista, että kyse ei ole uudesta oppiaineesta	71
Pidä mielessä, että väärää vastauksia ei ole	71
Etene suorituskyyvyn rajoissa	72
Opi ryhmästä	72
Laadi sopimukset oppilaiden kanssa	72

KIINNOSTUKSEN HERÄTTÄMINEN	73
Tarinat	73
Pelit ja leikit	73
Taide, musiikki ja tanssi	74
Urheilu	74
Kokeisiin keskittyminen ja arvosanojen parantaminen	74
Ystävystyminen	74
Onnellisuus	75
Stressin lievitys	75
Kiukun ja reaktiivisuuden säätely	75
TIETOISUUSTAITOJA EDISTÄVÄN TILAN JÄRJESTÄMINEN	76
KOONTITEHTÄVÄ: TIETOISUUSTAITOJA EDISTÄVÄ TILA	78
LASTEN JA NUORTEN IÄN JA KEHITYKSEN HUOMIOIMINEN	80
Tietoisuustaitoja 5–7-vuotiaille	81
Tietoisuustaitoja 8–11-vuotiaille	82
Tietoisuustaitoja 11–13-vuotiaille	83
Tietoisuustaitoja 13–18-vuotiaille	84
KOONTITEHTÄVÄ: LASTEN JA NUORTEN IÄN JA KEHITYSTASON HUOMIOIMINEN	86
ENNAKKOKÄSITYSTEN KYSEENALAISTAMINEN	89
TRAUMATIETOINEN OPETTAMINEN	92
KOONTITEHTÄVÄ: OPPILAJEN STRESSITEKIJÄT	95

OSA 3 TIETOISUUSTAITOHARJOITUKSIA OPPILAILLE: TEHTÄVIÄ JA TEKNIIKOITA

OPPIMISTAVOITTEIDEN ASETTAMINEN	102
Toiminnanohjaus	102
Tunteiden säätely	102
Kyky havainnoida omia ajatteluprosesseja eli metakognitio	103
Keskittymiskyky	103
Myötätunto	104

Stressin säätely	104
Itseen kohdistuva myötätunto	104
Avarakatseisuus	105
Tyytyväisyys elämään.....	105
Mielen joustavuus	106
Selviytymiskyky eli resilienssi.....	106
HARJOITUSKOKONAISUUDEN RAKENTAMINEN.....	107
Aloituksena tietoinen hetki	107
Aiemmin opitun tiedon arviointi	108
Uuden tietoisuustaitoharjoituksen esittely	108
Uusi tietoisuustaitoharjoitus.....	108
Harjoituksesta saatujen kokemusten jakaminen	109
Reflektointi.....	109
Laajennus omaan elämään.....	109
Lopetuksena tietoinen hetki.....	110
TIETOISUUSTAITOJEN ESITTELEMINEN	111
Mitä tietoisuustaidot ovat?	111
Tietoisuushetki	111
Oivallusten kerääminen.....	112
Miten olla tietoisempi?	112
Yritetään uudestaan	112
Turvallinen tila	112
TIETOISUUSTAITOJEN VIISI TAITOALUETTA.....	113
Kehon tuntemusten lukemisen taito	113
Mielen lukemisen taito	113
Tunteiden lukemisen taito	114
Sosiaalisten suhteiden lukemisen taito.....	114
Maailman lukemisen taito	114
KOONTITEHTÄVÄ: ITSEARVIOINTILOMAKE OPPILAILLE.....	115

HARJOITUKSIA: KEHON TUNTEMUSTEN LUKEMISEN TAITO	119
Tärinäharjoitus	120
Aistimusten kieli	123
Tietoisuusleikki	126
Syvärentoutus	129
Hidastettu harjoitus	132
HARJOITUKSIA: MIELEN LUKEMISEN TAITO	137
Hengitys ankkurina	138
Tietoinen katse	141
Tietoinen kuuntelu	144
Popcorn-ajatukset	147
Häiriöleikki	150
HARJOITUKSIA: TUNTEIDEN LUKEMISEN TAITO	155
Sydämelliset sanat	156
Tunteiden juuret	159
Vaikeat tunteet	162
Kiitollisuuden kehittäminen	165
Myönteiset ominaisuudet	168
HARJOITUKSIA: SOSIAALISTEN SUHTEIDEN LUKEMISEN TAITO	173
Ihan kuin minä	147
Kelluvat ajatukset	177
Ruusu ja piikki	80
Ennakkokäsitysten kyseenalaistaminen	183
Tietoinen osallistumisen projekti	186
HARJOITUKSIA: MAAILMAN LUKEMISEN TAITO	191
Tietoinen syöminen	192
Tietoiset tilat	195
Luonto	198
Yhteys maailmaan	201
Elämän kiertokulku	204

YHDISTELMÄHARJOITUKSET OSANA KOULUPÄIVÄÄ	209
Säätiedotus	210
Stressitason tarkistus	211
Kokeisiin valmistautuminen	212
Kuka ajaa?	213
Kuka haluaa ohjata harjoitusta?	214

OSA 4 TIETOISUUSTAITOJEN SULAUTTAMINEN OSAKSI KOULUN TOIMINTAKULTTUURIA

TIETOISEN LUOKAN KOULUPÄIVÄ	220
Tietoiset hetket	220
Aikalisiä	220
Tietoiset muistutukset	221
Rauhoittumispaikka	221
Tietoisien kielen käyttäminen	221
Parhaat harjoitukset lyhyesti	223
Säätiedotus	223
Stressitason tarkistus	223
Tärinäharjoitus	223
Syvärentoutus	224
Liiku kuin eläin	224
Hengitys ankkurina	224
Tietoinen kuunteleminen	224
Imurihengitys	224
Kiitollisuuden kehittäminen	224
Kelluvat ajatukset	225
Popcorn-ajatukset	225
Tietoisena oppitunneilla	225
KOONTITEHTÄVÄ: HARJOITUSKOKONAISUUKSIEN SUUNNITTELU	226

TIETOISUUSTAITOJEN ESITTELEMINEN MUILLE KASVATAJILLE	230
Suosituksia	230
Oivalluksia ja suosituksia kasvattajilta	235
KOONTITEHTÄVÄ: TIETOISUUSTAITOJEN ESITTELY	239
LOPUKSI.....	243
KIITOKSET.....	245
LÄHTEET	247